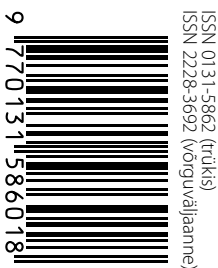

EESTI LOODUS

Saared Eesti suurim omapära

Miks saarlane on eriline?
Süvasadama ja Väikese väina juhtum
Malaaria Eestit ei ohusta

ISSN 0131-5862 (trüügis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)

810985151077 6

2 Toimetaja veerg: Piret Pappel**3 Sõnumid****11 EL küsib: vastavad Leo Filippov ja Riina Kaljulaid****16 Millal ilmusid Lääne-Eesti saared maakaartidele?**

Heino Mardiste ja **Arne Kivistik** on võtnud vaatluse alla Eesti saarestiku kujutamise: see on nagu foto ilmumine, järk-järgult hakkavad ilmema üha uued kontuurid

24 Väike väin: kelle meri ja kelle mure?

Andres Hanso tunneb muret selle pärast, et elukeskkond halveneb meie kõigi silme all: teetamm takistab veevahetust ja elektriliinide tõttu saab rändlinde hukka

28 Süvasadama saaga juriidiline retrospektiiv

Kärt Vaarmari meenutab kahekümne aasta taguse keskonnavaidluse tulemusi: keskkonnakaitsjad kavaldati üle, aga majanduslikku kasu ei paista siiani kuskilt

32 Tiit Kändler mäta otsast:

Saaremaa: tontlik maakond

34 Sada rida Eesti loodusest:

Põlissaarlaste suhe loodusega on teistsugune. Mare Mätas

36 Üks Eesti paigake: Kõrdiööbiku park: Emilie õmbles lipu

Juhani Püttsepp viib lugeja Põltsamaale, kus pealtnäha tavaline park kätkeb endas ka loo Eesti lipu saamisest

38 Poster: Kalmer Saar**44 Intervjuu: Biosfääri(kaitse)ala ideed on endiselt olulised**

Hiiu- ja Saaremaa Muuseumide sihtasutuse juhatajat geograaf **Toomas Kokovkin** küsitlenud **Toomas Kukki**

45 Sõna sekka ERM-i haljastusdebatis

Raivo Kalle kommenteerib Eesti Looduse detsembrinumbris käsitletud ERM-i haljastustemaatika etnobotaaniku vaatenurgast

46 Matkarada: Sada kilomeetrit Saaremaad: matkatee Saaremaa Süda

Triin Reitalu kutsub Loode-Saaremaale, kus on võimalik valida mitme kena matkatee vahel: igähele tema huvide järgi

52 Veskimets, elurikkuse saar keset linna

Uve Ramst kutsub uudistama 80-aastaseks saava Tallinna loomaia vähe tuntud pärli, sajandivanust laialehist salumetsa

56 Malaria ja Eesti I

Kuulo Kutsar avab halltõbe käsitleva artiklilarja üldise käsitlusega: millist elu elavad plasmoodiumid ja neid levitavad sääsed?

60 Mida näitab meile kliimanorm?

Ehk parim võimalus tulevikku ennustada on vaadata minevikku
Ain Kallis annab ülevaate kliimanormi ehk paljuaastase keskmise olemusest: keskmised aitavad hinnata aasta erakordsust

63 Panin tähele: kuldnokad kadusid**64 Loodusmaja: Tartu loodusmajas õpitakse loodushoidlikult ja seikluslikult matkama**

Gedy Siimenson tutvustab pealtnäha lihtsa valdkonna kogemusi: kuidas noorte loodushuvilistega looduses käia?

66 Loodusvaatluste maraton on hariv liikumisviis

Triin Nõu kutsub üles 14.–15. juunil loodust vaatlema, sest see on üks parimaid mooduseid oma vaba aega sisustada

69 Nuputa: ülesandeid loodusvaldkonna olümpiaadidelt**70 Tegutse teadlikult:**

Kuidas üksikul saarel ellu jääda
Toomas Kukki püüab anda nõu, mis-moodi Eesti oludes asustamata saarele sattudes esimene ööpäev mööda saata

72 Raamatud**73 In memoriam:**

Heldur Nestor, Taivo Kastepõld

74 Kroonika**78 Mikroskoop****79 Ristsõna****80 Ajalugu, sünnipäevad**

Omad saared

Saartest rääkides rõhutab eestlane tavaliselt seda, et Eestis on neid palju, Lätil aga pole ühtegi. Täpsemalt teavad vaid innukad mälumängurid. Tasub meelde tuletada, et saari ei ole lihtne kokku lugeda. Maakerke tõttu muutub meie rannikumeri pidevalt. Merest ilmub välja uusi laide ja karisid, samal ajal liituvad väikesed saared suuremateks või ühinevad mandriga ja muutuvad poolsaarteks. Meretaseme tõus aga võib paljud pisisaared uuesti vee alla peita. Jätkem siis meelde, et maa-ameti kinditusel on Eestis üle 2000 saare. Eesti Looduse mainumber ongi kesken-
dunud saartele.

Kõigist neist 80 leheküljel paraku kirjutada ei jõua. Sestap vaatleme meie saari valikuliselt, kuid katsume näha nii ilu kui ka valu. Uurime Lääne-Eesti saari ja tutvume sealsete matkaradadega. Katsume saada selgust, mis seisus on 2006. aastal avatud Saaremaa süvasadam, ja arutleme, millise õppetunni on andnud selle rajamine keskkonkaitsjatele ja üldsusele. Proovime aru saada, miks on paljud mures Väikese väina seisundi pärast ja mida tuleks teha, et see paraneks. Samuti mõtiskleme, mis inimesed need saarlased on. Hiiumaa Muuseumide sihtasutuse juhataja Toomas Kokovkini sõnul on saare-

elaniku identiteedi lahutamatu osa eraldatuse tunne ja vastandumine mandrile.

Ju ta siis nii on. Olen läbi ja lõhki lõunaestlane, juba mitmendat põlve. Merd nägin ja nuusutasin esimest korda umbes viieaastaselt, kui sõitsime Virtsu sugulastele külla. Suvise aja kohta tundus Läänemaa harjumatult tuuline ja jahe. Lisaks sain teada, et kajakal on lestad ja ta mitte ainult ei lenda, vaid ka ujub nagu part. Põnev asi oli Saaremaa praam. Aga laevale meil tookord asja ei olnud, kuna mere taha minekuks oli vaja luba. Nii saingi esimest korda saarele sõita alles mitu aastat hiljem, kui suur riik oli lagunemas ja *propusk*'it enam ei küsitud. Tollest põhikooliaegsest Hiiumaa-reisist mäletan jälle tuult ja kajakaid ning mere ääres kasvanud kadakaid. Midagi muud ei meenu.

Põhjuseks ei oska pakkuda muud kui seda, et tõenäoliselt oli uus kogemus lapseohutu ajale küllaltki eriline. Samasugust ootamatust olen hiljemgi kogenud Eesti mere- ja järvesaartel ja ka piiri taga. Kui üks maalapp on ikka veega ümbritsetud, siis on sel maarotile tavaliselt mõni üllatus varuks.

Foto: Maailm Vigimaa

Piret Pappel

EESTI LOODUS

70. aastakäik Nr 5, mai 2019

Toimetuse address:

Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukk**
742 1143, toomas.kukk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Juhan Javois**
5661 0851, juhan.javois@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
521 8771, katre.palo@loodusajakiri.ee

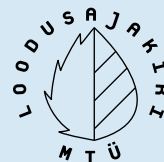
Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Küljendaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri

Endla 3, Tallinn 10122, 610 4105
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Vastutav väljaandja **Riho Kinks**
742 1186, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Turundus ja reklaam: **Kaia-Liisa Jõesalu**
742 1143, kaia@loodusajakiri.ee

Tellimine: www.tellimine.ee
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse toetusel

KESKKONNAINVESTEERINGUTE
KESKUS

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2019

Summaries of some articles can be found at our web site www.eestiloodus.ee

Trükitoode

Trükitud trükikojas Printall

